

A. İnsan Ahsen-i Takvimde Yaratılmıştır

"Ahsen-i Takvim" terkininde yer alan kelimelerden **"ahsen"**, en güzel, en sevimli; **"takvim"** ise; biçim, suret, endam anlamına gelir. Buna göre, **ahsen-i takvim;** *insanın en güzel bir mahiyette ve surette yaratılması demektir.*

İnsan her şeyden önce kendi mahiyetini hakkıyla tahkik ve tetkik ederse, ahsen-i takvim üzere yaratılmış olduğunu yakinen anlar. Zira, insan hem beden hem de ruh bakımından en mükemmeldir, varlıkların en güzelidir. Beden güzelliği, her azanın vücudunda en münasip bir yere konulması ve böyle harika bir vücudun başka hiçbir varlığa verilmemesidir.

Ruhuna gelince, onun ruhunda her biri dünyadan daha değerli nice hisler, duygular ve latifeler mevcuttur. Mesela, **Tat alma duyusu,**

"rahmet-i İlahiye hazinelerinin bir nâzır-ı mahiri ve Kudret-i Samedaniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri"[1](#)dir.

Zira dil, tatlı ve acı, bütün lezzetleri zevk ettiği cihetle güzel olduğu gibi, Cenab-ı Hakkı zikir, tazim ve hamd ettiğinden dolayı da ahsendir ve değeri âlidir.

Koku alma duyusuna gelince, o da bütün güzel kokuları aldığı ve insanı mesrur ettiği için güzeldir. Göz;

"şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalaacısı ve şu âlemdeki mu'cizat-ı san'at-ı Rabbaniyenin bir seyircisi ve şu Küre-i Arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı"[2](#)dir.

Rengâ renk çiçeklerin letafet ve zarafetini temaşa edip ibret alan bir göze paha biçilemez. Evet, insan, bu marifetli gözü ile bütün âlemi seyrederek, kâinattaki nizam ve ahengi görür ve bunun bir sahibi olduğunu bilir ve O'na iman eder. Göz güzel olduğu gibi, onun muhafazası için yaratılan ve insanın yüz güzelliğini süsleyen kirpikler ve terlerin gözün içine girmesine mani olan kaşlar da ahsendir, güzeldir.

Ruhunun güzelliği, Allah'a iman, marifetullah ve muhabbetullah yolunda dereceler kazanılmasına vesile olan akıl ve kalp gibi âli meziyetlerle sahip olaması cihetiyledir **Mesela akıl,**

“öyle tılsımlı bir anahtardır ki, şu kâınatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye müheyya eden bir mürşid-i Rabbânî” [3](#) olur.

Akıl, Cenab-ı Hakk'ın sonsuz azamet ve kudretini tefekküre vesile olduğu gibi, hak ve batılı, hayır ve şerri, faydalıyı ve zararlıyı tefrik eden Rabbânî bir mürşittir. Bu bakımdan aklın güzelliğine ve değerine paha biçilemez.

“Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit; birincisinde taassub, ikincisinde hile, şübhe tevellüd eder.”[4](#)

Böyle bir aklın insana verilisinin en büyük gayesi; onun ebedi saadet ve sürurları kazanmasına vesile olması içindir.

İnsanın gözü ile göremediği hakikatları inkâra kalkışması aklın kârı değildir. Zira gözün müşahade ettiği şeyler sınırlı ve akla göre sahası çok dar olduğundan insan her şeyi gözü ile göremez. Öyle ise,

“Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir, göz ise manevîyatta kördür.”[5](#)

İnsan göremediği birçok hakikati, akılı ile keşfetmiş ve hâlâ da etmektedir. İnsan okyanusların derinliklerinden fezanın enginlerine kadar olan varlık sahifesini ve mevcudat satırlarını fikir ve akıl sayesinde mütalâa edebilir.

“Bazen de âlemi bir karpuz gibi eline alır ve kâinatı misafireten getirir, akıl odasında misafir eder.” [6](#)

İnsan eserden müessire akıl ve basiret gözüyle intikal eder. Semadaki acîb yıldızları, yerdeki müzeyyen çiçekleri, denizlerdeki envai çeşit balıkları ve son derecede intizam ve ihtişam içinde olan bu muhteşem kâinatı ibretle mütalaa ederek; ilim, irade ve kudret sahibi bir yaratıcısının olduğunu akıl gözüyle görür. Eğer,

“Basar masnuatı görüp de; basiret Sâniî görmezse çok garib ve pek çirkin düşer.”⁷

hakikatini anlar. Bir köyün muhtarsız, bir iğnenin ustasız ve bir harfin kâtipsiz olmayacağını bilen bir insan, eserden müessirini görür ki; buna *bürhan-ı innî* denilir.

Akıl için müessirden esere intikal yolu da vardır. Bir mimarda bulunan mimarlık sanatı onu bir eser yapmaya sevk edecektir. O sanat, o eserin vücut bulacağına bir delildir. İşte bu delile de *bürhan-ı limmî* denilir. Cenab-ı Hakkın Rezzak olması rızkını yaratılmasına, keza Muhyî olması hayatı vermesine, Hâlık olması da mahlûkatı yaratmasına bir delidir.

Kalbin değeri, her türlü tasavvurun fevkindedir. Zira o imanın mahalli, marifet ve muhabbetin tecellîgâhı ve bütün feyizlerin kaynağıdır.

İnsanın vicdanı da güzeldir. Zira o hayrı kabul ve şerri reddeden ve haksızlığı kabul etmeyen emin bir mürşittir. Bu gibi âli meziyetlere mazhar olan bir insan, elbette Ahsen-i Takvîm üzere yaratılmış ve hârika güzelliklere sahip olmuştur.

İnsanın bütün azaları, akıl, kalp ve vicdan gibi bütün latifeleri birden nazara alındığında, onun Ahsen-i takvimde yaratıldığı açıkça anlaşılır.

Dipnotlar:

¹ [Sözler, s. 27.](#)

² [Sözler, s. 27.](#)

³ [Sözler, s. 27.](#)

⁴ [Münazarat, s. 86.](#)

⁵ [Mektubat, s. 473.](#)

⁶ [Mesnevi Nuriye, s. 94.](#)

⁷ [Mesnevi Nuriye, s. 210.](#)